

de Bibliotheek
Zoetermeer

CKC &
partners

Cultuureducatie met Kwaliteit

Doorlopende leerlijn beeld
Groep 8
Lessenreeks 'basis'

Deze leerlijn is ontwikkeld door CKC & partners.

In de schijnwerpers

Informatie over In de schijnwerpers

Groep 8, lessenreeks 'basis', vier lessen van 60 minuten

Doel van de lessenreeks:

De leerlingen ervaren wat het is om een eigen verhaal/sfeer vorm te geven in dans. Dit doen ze door telkens één van de danselementen te onderzoeken en toe te passen. Lichaam en beweging, kracht, tijd en ruimte komen aan bod. Leerlingen leren observeren en reflecteren op bewegingsmateriaal. Leerlingen geven elkaar feedback en verwerken dit in hun eigen werk. Als afsluiting presenteren zij hun eigen solo aan de klas en reflecteren zij op het resultaat van hun eigen werk.

Materiaallijst:

Algemeen:	De mogelijkheid om muziek en filmpjes van internet af te spelen. Filmpjes: Anne Teresa de Keersmaeker – Fase , SYTYCD – Jazz groep , SYTYCD – Bench of Sia – Elastic heart with Maddie . Music Pop Playlist 2015 (sla 'Anaconda' over!)
Les 1:	Foto- en beeldmateriaal, 40-50 beelden (zie beschrijving 'oriënteren') A5-papier en pen per leerling.
Les 2:	Muziek: Pharrell Williams – Happy of Pitbull – Timber .
Les 3:	Filmpje will.i.am - That power Eventueel filmmateriaal van de presentatie van de vorige keer. Eventueel muziek van de leerlingen zelf (eigen telefoons met koptelefoon).
Les 4:	De muziek waarop de leerlingen gaan optreden.

Les 1: Dansende beelden

Een tafel vol beelden	Van sfeer naar beweging en terug	Verzameldrift	Ik dans, ik dans, wat dans ik dan?
-----------------------	----------------------------------	---------------	------------------------------------

Een idee omzetten in dans is héél moeilijk toch? Echt niet! Vandaag gaan we inspiratie opdoen en ervaren wat verschillende soorten bewegingen zouden kunnen verbeelden.

Les 2: Dynamische dans

Vergelijken en observeren	'Spelen met kracht'	Een verhaal maken	Presenteren
---------------------------	---------------------	-------------------	-------------

In een dans telt niet alleen wat je doet, maar ook hoe je het doet. Een glimlach kan veel verschillende betekenissen hebben. Dat geldt ook voor alle bewegingen. Vandaag gaan we kijken hoe verschillende manieren van bewegen verschillende dingen vertellen.

Les 3: Neem de tijd

Waar is de tijd?	Spelen met tijd	Dans met tijd	Presenteren
------------------	-----------------	---------------	-------------

Een solodans maken... we zijn er bijna! De dans die de leerlingen al hebben gemaakt vanuit de inspiratie tijdens de eerste les, met bewegingen uit de tweede les gaan ze nu verder uitwerken door gebruik te maken van herhalingen, stops, vertragingen en snelheid. Het geheel begint steeds meer op een echte 'dans' te lijken.

Les 4: Het doek gaat open

Kop en staart	Tadaa!	Afmaken!	Applaus
---------------	--------	----------	---------

De leerlingen maken hun solo af door te bedenken hoe ze willen beginnen en eindigen. Ook stelt de leerkracht de vraag: 'Wat kunnen jullie nog meer doen om het nog verder af te maken?'

Deze lessenreeks sluit aan bij de doorlopende leerlijn
Cultuureducatie met Kwaliteit in Zoetermeer. Meer
informatie over Cultuureducatie met Kwaliteit vind je [hier](#).

De leerlijn dans is ontwikkeld door CKC & partners. Neem
bij vragen contact op via
primair-onderwijs@ckc-zoetermeer.nl.

In de schijnwerpers – Dansende beelden

Groep 8, lessenreeks 'basis', les 1

Lesdoel: De leerlingen vertalen een beeld naar een solodans. Dit doen ze door een verhaal of sfeer te vertalen in danselementen. De leerlingen maken hierin keuzes en kunnen deze beargumenteren. Daarnaast geven ze elkaar feedback en verwerken deze in hun eindproduct.

Benodigde materialen: Foto- en beeldmateriaal, 40-50 beelden (zie beschrijving 'oriënteren')
[Music Pop Playlist 2015](#) (sla 'Anaconda' over!)
Filmpjes: [SYTYCD – Bench](#) óf [Sia – Elastic heart with Maddie](#)

A5-papier en pen per leerling.

Opdrachten:

Een tafel vol beelden	Van sfeer naar beweging en terug	Verzameldrift	Ik dans, ik dans, wat dans ik dan?
-----------------------	----------------------------------	---------------	------------------------------------

Introductie:

Een idee omzetten in dans is héél moeilijk toch? Echt niet! Vandaag gaan we inspiratie opdoen en ervaren wat verschillende soorten bewegingen zouden kunnen verbeelden.

Oriënteren: Een tafel vol beelden	15 minuten
Opdracht: Leg voorafgaand aan de les veertig tot vijftig verschillende plaatjes op een grote tafel. Denk aan ansichtkaarten, advertenties uit verschillende tijdschriften (bijvoorbeeld tienerbladen, National Geographic, Quest, kunsttijdschriften), schilderijen, strips, etc. Presenteer zo veel mogelijke verschillende beelden. Zoek verschillen in kleur, contrast, realisme, thema, textuur, complexiteit, etc. Er mogen ook best dubbele beelden tussen zitten. Dat geeft de mogelijkheid verschillende motivaties te kiezen.	
Als de leerlingen binnenkomen, vertel je dat deze les gaat over nieuwsgierigheid, fantasie en voorkeuren. De leerlingen krijgen nu ongeveer een minuut om de verschillende beelden te bekijken. Vraag daarna iedereen één beeld te kiezen, en dit mee te nemen naar de kring. Vraag aan de leerlingen: "Wat vind je interessant of wat roept vragen bij je op in dit beeld?" Het kan helpen leerlingen te vragen drie woorden te noemen die ze associëren met het beeld, zonder te bedenken of ze dit beeld goed of fout, mooi of lelijk vinden (dus zonder waardeoordeel).	
Reflecteren: Hoe zou het zijn als iedereen hetzelfde leuk, lelijk, eng of juist mooi zou vinden?	

Onderzoeken: Van beweging naar beeld en terug	20 minuten
Opdracht: Music Pop Playlist 2015 (let op: sla #9 Anaconda over in verband met ongepaste teksten). Een eigen playlist samenstellen kan natuurlijk ook. Selecteer op verschillende sferen, emoties, tempo's en stijlen. Streef ernaar geen 'kindermuziek' te gebruiken. De leerlingen staan verspreid in de ruimte, met ieder voldoende ruimte om zich heen. De groep is grofweg verdeeld in een linker- en rechterkant. Luisteren, bewegen, benoemen:	
<ol style="list-style-type: none">1. Start de muziek en zet telkens na ongeveer 10 seconden de muziek stil. Vraag de leerlingen de sfeer, bewegingen of verhalen die ze erin horen, te beschrijven.2. Vraag de ene helft te gaan bewegen bij de muziek en de voor hen hierbij behorende sfeer.3. Vraag de andere helft te benoemen welke soort bewegingen zij zagen. (Denk aan bijvoorbeeld: groot of klein, snel of langzaam, vloeiend of stotterig, hoog en los of laag en zwaar, met je hele lichaam of met alleen armen of benen, etc.)	
Ga dan door naar het volgende nummer. Gebruik de eerste zes tot tien liedjes.	
We gaan nu proberen sferen en concepten om te zetten in dans, zonder de muziek. Vraag de leerlingen in een kring te gaan staan. Eén voor één noemen ze één van de woorden op die ze gebruikt hebben om hun plaatje te beschrijven. De rest van de cirkel verzint hierbij bewegingen. De leerlingen mogen zich verplaatsen en de ruimte gebruiken. Na elk woord en elke uitbeelding kiest de leerling die het woord inbracht een beweging die zij of hij interessant vond door deze zelf te laten zien.	
Reflecteren: Waarom koos je voor een bepaalde beweging?	

Uitvoeren: Verzameldrift 15 minuten

Opdracht: Analyse en reflectie op dans (10 minuten). Filmpjes: [SYTYCD – Bench](#) óf [Sia – Elastic heart with Maddie](#). Kijk samen met de leerlingen één van de twee videoclip. Wat zie je terug in de dans? Welke bewegingen zie je terug en wat zouden de dansers willen 'vertellen'? Waaraan zie je dat in de beweging?

Analyse en reflectie op eigen beeld (10 minuten). Geef alle leerlingen een vel A5-papier en pen. Vraag ze om hun plaatje weer erbij te pakken en minimaal vijf woorden op te schrijven die daarmee te maken hebben. Hoe zou je deze woorden kunnen beschrijven/uitbeelden als het om dans zou gaan? Blijft het dan hetzelfde of wordt het dan anders? Voorbeelden: kleurrijk – veel verschillende bewegingen, rustig – rustig. Probeer de verschillende woorden uit in bewegingen – past het, klopt het? Kijk of je nog meer woorden kunt bedenken door de woorden om te zetten in bewegingen. Laat de leerlingen zo veel mogelijk bewegingen en ideeën verzamelen. Eerst gaan ze zelf bewegingen uitproberen en in de laatste minuut schrijven ze deze snel op, zodat ze hun bewegingen onthouden.

Reflecteren: zie opdracht.

Evalueren: Ik dans, ik dans, wat dans ik dan? 10 minuten

Opdracht: Kun jij het raden? Laat de leerlingen tweetallen vormen. Ze laten elkaar hun verschillende bewegingen zien. De leerlingen die kijken, geven aan wat zij zien in de bewegingen.

Reflecteren: Is er een 'goed' of 'fout' in hoe een ander de bewegingen ziet en beschrijft?

Aanvullende suggesties:

Laat leerlingen eventueel aantekeningen maken van de woorden die ze gebruikt hebben om hun plaatje te beschrijven. Welk plaatje hadden ze en welke bewegingen willen ze onthouden voor de volgende keer? Dit is het startmateriaal voor hun solo.

In de schijnwerpers – Dynamische dans

Groep 8, lessenreeks 'basis', les 2

- Lesdoel:** De leerlingen onderzoeken het effect van verschillende uitvoeringen van een beweging op de zeggingskracht of het verhaal van een dans. Ze verwerken hun opgedane kennis van danskwaliteiten in een eigen dansfrase die later hun solo wordt.
- Benodigde materialen:** Filmpjes: [Anne Teresa de Keersmaeker – Fase](#), [SYTYCD – Jazz groep](#).
Muziek: [Pharrell Williams – Happy](#) of [Pitbull – Timber](#).
Eventueel de aantekeningen van de vorige les.

Opdrachten:	Vergelijken en observeren	'Spelen met kracht'	Een verhaal maken	Presenteren
--------------------	---------------------------	---------------------	-------------------	-------------

Introductie:

In een dans telt niet alleen wat je doet, maar ook hoe je het doet. Een glimlach kan veel verschillende betekenissen hebben. Dat geldt ook voor alle bewegingen. Vandaag gaan we kijken hoe verschillende manieren van bewegen verschillende dingen vertellen.

Oriënteren:	Vergelijken en observeren	10 minuten
Opdracht: Filmpjes: Anne Teresa de Keersmaeker – Fase , SYTYCD – Jazz groep . Kijk samen met de leerlingen naar de filmpjes. Wat zijn de verschillen in beweging, muziek, sfeer en kracht? Kracht is de manier waarop de beweging wordt gemaakt (licht of zwaar, stotterend of vloeiend, met energie of juist slap, etc.)		
Reflecteren: Hoe worden de bewegingen ingezet om een verschil in sfeer te creëren? Wat voor soort kracht zou je moeten gebruiken om 'agressie' of 'nervositeit' te laten zien?		

Onderzoeken:	'Spelen met kracht'	10 minuten
Opdracht: Muziek: Pharrell Williams – Happy of Pitbull – Timber . Laat de leerlingen in een grote cirkel staan en zet de muziek aan. Beweeg steeds één lichaamsdeel gedurende twee tot vier maten: <ul style="list-style-type: none">• Hoofd, schouders, armen, knieën, voeten, heupen, rug, etc.• Laat de leerlingen nu tegen de klok in bewegen door te lopen, joggen, huppelen, hinkelen, achteruit en in slow motion te lopen. Wissel af en toe van richting. Leg de kring stil en verdeel de groep in drie 'slangetjes' door drie leerlingen aan te wijzen die een groepje gaan aanvoeren. Deze aanvoerders vormen nu de kop van de slang; de andere leerlingen volgen hen door de ruimte. Laat ze verschillende dingen proberen: hoog, laag over de grond, sprongetjes, over dingen heen, draaien, etc. Laat ze ook de bewegingen gebruiken die ze de vorige keer bedachten bij hun plaatjes!		
Spelregels: <ul style="list-style-type: none">• De 'slangetjes' mogen niet door de andere groepen heen bewegen.• Als de muziek stopt, gaat de voorste naar achteren en is de volgende aan de beurt om bewegingen te bedenken en 'aan te geven'.• De leerkracht geeft tussendoor opdrachten hoe de leerlingen moeten bewegen (gebruik hiervoor de danskwaliteiten of krachten: zoals wringen, stoten, fladderen, zwaar, licht, stotterend, vloeiend, gespannen, los, hoekig, etc.). Maak duidelijk dat iedereen heel goed moet kijken naar de leerling voor zich, als iedereen dat doet, doet iedereen hetzelfde! Herhaal tot iedereen aan de beurt is geweest.		
Reflecteren: Hoe komen de verschillende manieren van bewegen over? Welke emoties of sferen zou je hieraan kunnen koppelen?		

Uitvoeren: Een verhaal maken **30 minuten**

Opdracht: Maak een selectie van zes tot acht bewegingen uit je eigen bewegingen en zet ze in volgorde (10 minuten max.)

1. Selectie bewegingen. De leerlingen hebben een hoop verschillende bewegingen uitprobeerd. Nu gaan ze weer hun plaatje bekijken: wat inspireerde hen daarin? En ze nemen hun aantekeningen van de vorige keer erbij met alle bewegingen die ze hebben uitprobeerd in het slangetje. Kies nu zes tot acht bewegingen (probeer ze maar uit) die passen bij het gekozen plaatje of verhaal.
2. Volgorde kiezen. De leerlingen:
 - Zorgen ervoor dat de bewegingen aansluiten.
 - Zorgen voor genoeg afwisseling in klein en groot bewegen.
 - Verwerken ook bewegingen waarbij ze zich verplaatsen.
 - Verwerken hoogteverschillen in hun dans.

Als leerkracht begeleid je de leerlingen door hen te vragen naar de connectie tussen beweging en verhaal.

3. Verdiepen (15 minuten). De leerlingen gaan meer sfeer creëren door gebruik te maken van verschillen in danskwaliteiten of kracht. Ze kiezen minimaal drie tot vier bewegingen uit die ze verder uitwerken door de 'kracht' aan te passen. Als leerkracht kun je leerlingen ondersteunen door hen te vragen naar de beweging die ze willen aanpassen en met welk doel ze dit doen.

Reflecteren: Hoe veranderen de bewegingen?

Evalueren: Presenteren **10 minuten**

Opdracht: Iedereen laat haar of zijn stukje zien aan een groepje van drie andere leerlingen. Deze drie geven feedback: hoe komt de dans op ze over en hoe komt dit?

Reflecteren: Waarin zijn de stukken verschillend? Waarin zijn ze hetzelfde?

Aanvullende suggesties:

Opnemen is fijn voor leerlingen: ze kunnen dan zichzelf en het effect van hun verschillende versies goed zien. Mooi voor een reflectie-opdracht.

Dit is ook het moment om een keuze te maken in muziekgebruik. Gebruikt iedereen dezelfde muziek of kiest elke leerling een eigen muziknummer? Er is ook de mogelijkheid te dansen zonder muziek. Voor de leerkracht is het misschien een uitdaging om rekening te houden met de tijd.

In de schijnwerpers – Neem de tijd

Groep 8, lessenreeks 'basis', les 3

Lesdoel: De leerlingen werken hun solo verder uit door het danselement 'tijd' toe te voegen; ze bepalen de duur van een beweging, stiltemomenten, herhalingen, start van de volgende beweging, enzovoorts. De dans is nu bijna klaar.

Benodigde materialen: Filmpje [will.i.am - That power](#)
Een playlist met muziek, zoals [Music Pop Playlist 2015](#).
Aantekeningen van de vorige lessen.
Eventueel filmmateriaal van de presentatie van de vorige keer.
Eventueel muziek van de leerlingen zelf (eigen telefoons met koptelefoon).
Film: [will.i.am/ That power](#)

Opdrachten:

Waar is de tijd?	Spelen met tijd	Dans met tijd	Presenteren
------------------	-----------------	---------------	-------------

Introductie:

Een solodans maken... we zijn er bijna! De dans die de leerlingen al hebben gemaakt vanuit de inspiratie tijdens de eerste les, met bewegingen uit de tweede les gaan ze nu verder uitwerken door gebruik te maken van herhalingen, stops, vertragingen en snelheid. Het geheel begint steeds meer op een echte 'dans' te lijken.

Oriënteren: Waar is de tijd?	5 minuten
-------------------------------------	------------------

Opdracht: Bekijk het filmpje [will.i.am - That power](#) en onderzoek welke keuzes de choreograaf heeft gemaakt die te maken hebben met tijd. Denk aan herhalingen, canon (startmomenten ten opzichte van andere dansers), tempo (langzaam of snel), stil, etc.

Reflecteren: Hoe is het om zo naar een stuk dans te kijken met een specifieke focus (tijd)?

Onderzoeken: Spelen met tijd	15 minuten
-------------------------------------	-------------------

Opdracht: We gaan opwarmen met één van de playlists uit de vorige lessen (bijvoorbeeld [Music Pop Playlist 2015](#) (sla 'Anaconda' over!). De leerlingen staan in een cirkel, met voldoende bewegingsruimte. De leerkracht leidt de warming up door één beweging te maken (met een lichaamsdeel), deze beweging wordt gemaakt met veel verschillende 'tijdsinvullingen'. **Voorbeeld:** Arm – twee armen zwaaien van links naar rechts. Doe dit zeer langzaam, zeer snel, in een natuurlijk ritme, met haperingen, met beide armen niet tegelijk. Lichaamsdelen om aan te denken zijn: hoofd, schouders, benen, rug/buik, voeten, hele lichaam. Denk ook aan sprongen. Deze zijn leuk, omdat ze bijna niet langzaam kunnen. Vraag is: hoe langzaam zou je kunnen springen?

Reflecteren: Wat gebeurt er als je de tijd die je gebruikt voor een beweging verandert?

Uitvoeren: Dans met tijd	30 minuten
---------------------------------	-------------------

Opdracht: Nu is het tijd om datgene wat de leerlingen hebben ontdekt toe te passen in hun eigen solo's. Laat ze terugkijken in hun aantekeningen. Wat wilden ze laten zien met hun dans. Hoe zou dat nog beter kunnen, als ze de tijd van hun bewegingen aanpassen (herhalingen, stops, etc.)? Het kan zijn dat de beweging hierdoor een beetje verandert.

Mocht er nog tijd en ruimte zijn, dan kan de leerkracht leerlingen die al klaar zijn uitdagen na te denken over hun plek in de ruimte, over hoe ze bewegen in deze ruimte, over de grootte van de bewegingen en of deze passen bij het verhaal van hun solo.

Reflecteren: In een kring. Laat leerlingen om de beurt uitleggen wat ze veranderd hebben in de tijd en waarom ze dit hebben gedaan.

Evaluëren: Presenteren

10 minuten

Opdracht: Elke leerling kiest een maatje uit voor wie zij of hij de solo danst, zonder te vertellen waarover deze gaat. De 'kijker' vertelt aan de danser welke twee dingen haar of hem zijn opgevallen en hoe deze op haar of hem overkwamen. In het begin kan het helpen de volgende zin te gebruiken: 'Ik zag... en het leek op ...' Wissel dan en laat de andere leerling kijken.

Reflecteren: De leerlingen zitten in een kring na het presenteren aan elkaar en bespreken hoe het was om zo voor elkaar te dansen en hoe het was om 'feedback' te krijgen over hun solo. Kunnen ze er nog iets mee?

Aanvullende suggesties:

De leerlingen kunnen aantekeningen maken van ideeën die ze een volgende keer willen uitproberen, gebaseerd op het laatste gesprek.

Als het nog niet is gebeurd: dit is ook het moment om een keuze te maken in muziekgebruik. Werkt iedereen met dezelfde muziek of kiezen de leerlingen een eigen nummer? Er is ook de mogelijkheid zonder muziek te dansen. Rekening houden met tijd blijft wellicht een uitdaging.

In de schijnwerpers – Het doek gaat open

Groep 8, lessenreeks 'basis', les 4

Lesdoel: De leerlingen reflecteren op het proces en maken keuzes voor het afronden van hun solo. Ze worden aangesproken op een zelfstandige werkhouding en tijdsbeheer.

Benodigde materialen: Eventueel aantekeningen uit de vorige lessen.
Filmpjes: [Anne Teresa de Keersmaecker – Fase](#), [SYTYCD – Jazz groep](#), [SYTYCD – Bench](#) of [Sia – Elastic heart with Maddie](#).
De muziek waarop de leerlingen gaan optreden.

Opdrachten:

Kop en staart	Tadaa!	Afmaken!	Applaus
---------------	--------	----------	---------

Introductie:

De leerlingen maken hun solo af door te bedenken hoe ze willen beginnen en eindigen. Ook stelt de leerkracht de vraag: 'Wat kunnen jullie nog meer doen om het nog verder af te maken?'

Oriënteren: Kop en staart	5 minuten
Opdracht: Laat het begin en eind van verschillende dansen zien. Voorbeelden zijn: Anne Teresa de Keersmaecker – Fase , SYTYCD – Jazz groep , SYTYCD – Bench of Sia – Elastic heart with Maddie . Vraag de leerlingen hoe deze stukken starten en eindigen en hoe dat komt.	
Reflecteren: Op hoeveel manieren zou je kunnen beginnen of eindigen met een dans? Wat is een sterk begin of een sterk eind?	

Onderzoeken: Tadaa!	15 minuten
Opdracht: Muziek: eigen keuze van vrolijke nummers – liefst muziek waarop leerlingen niet gaan dansen. De leerlingen staan in een kring en doen eerst een algemene warming up, waarin alle lichaamsdelen worden opgewarmd. Als afsluitende oefening maken we twee rondjes door de kring. De eerste keer doen alle leerlingen om beurten een voorbeeld van een 'eind-pose of -houding', de andere leerlingen doen haar of hem na. De tweede keer beginnen leerlingen op hun hielen en bedenken ze allemaal een 'start' voor een dans. Andere leerlingen doen haar of hem na.	
Reflecteren: Welk begin of eind sprak jou het meest aan en hoe komt dat?	

Uitvoeren: Afmaken!	30 minuten
Opdracht: Maak je solo af door het begin en eind helemaal af te maken (10 -15 minuten). Laat leerlingen met een buddy werken (bij voorkeur dezelfde met wie ze de vorige les de evaluatie hebben gedaan). Elke leerling vraag de buddy een tip te geven voor datgene waaraan ze nog willen werken. Presenteren! (10 minuten). Alle leerlingen laten nu elkaar hun solo zien. Dit kan door groepjes van ongeveer vier leerlingen samen te stellen die tegelijk hun solo dansen. Of door van tevoren een volgorde te bepalen waarin leerlingen één voor één dansen (dit duurt langer, ongeveer 15 minuten). Geef leerlingen een kijkopdracht mee: welke solo's passen goed bij elkaar voor jouw gevoel – en hoe komt dat?	
Reflecteren: Bespreek de 'voorstelling' met de leerlingen aan de hand van de kijkvraag.	

Evalueren: Applaus	10 minuten
Opdracht: Bespreek met leerlingen wat ze vinden dat ze goed hebben gedaan de afgelopen vier lessen. Ga ook in op wat ze de volgende keer anders zouden doen.	
Reflecteren: Vindt iedereen hetzelfde makkelijk of lastig?	

Aanvullende suggesties:

Het kan erg fijn zijn om na afloop nog een keer de solo's als echt optreden te doen voor een andere groep of voor ouders. Dan zou je nog kunnen nadenken over zaken als kostuums, haar, etc. Zorg er dan wel voor dat de leerlingen zich hierbij goed voelen. Een andere optie is om het eindresultaat te filmen en met elkaar te bekijken in de klas. Een mooie reflectievraag hier is: Ziet het er nu anders uit dan hoe je het in je hoofd ziet als je danst?